

формування кредитного портфеля, визначення ціни кредиту), організація (делегування повноважень та встановлення відповідальності посадових осіб, чії функції пов'язані з кредитною діяльністю), мотивація (управління персоналом), контроль і прийняття рішень (аналіз ефективності кредитного портфеля, аналіз якості роботи з клієнтами, контроль виконання запланованих показників кредитної діяльності, аналіз відхилень); а крім того, кредитування – це, фактично, одна з виробничих функцій банку, реалізуючи яку, банк виконує своє призначення на ринку банківських послуг. Тобто, формулюючи сучасну концепцію, банківське кредитування – це складна система, що являє собою підсистему системи вищого порядку (банківської, грошово-кредитної системи країни).

Джерела та література:

1. Ожегов С.И. Словарь русского языка / Под ред. Н.Ю. Шведовой. – М.: Русский язык, 1984. – С. 269
2. Словарь коммерсанта: Толковый русско-английский словарь и англо-русский словарь / Сост. И.В. Липсиц. – М.: Машиностроение: ИНФРА-М, 1996. – С. 126
3. Владичин У.В. Роль кредитування в економічному зростанні України // Фінанси України. – 2004. - № 1. – С. 97
4. Лексис В. Кредит и банки. – М.: Перспектива, 1994. – С. 10
5. Аванесова І. Передумови регулювання кредитної діяльності в Україні: історія і сучасність // Банківська справа. – 2002. - № 4. – С. 64-79
6. Попова Н.В. Банківське інвестиційне кредитування: стан і перспективи розвитку. – Рукопис. Дисертація на здобуття вченого ступеня кандидата економічних наук за фахом 08.04.01 – фінанси, грошовий обіг і кредит. – Тернопільська академія народного господарства, Тернопіль, 2004;
7. Майорова Т.В. Банківське кредитування інвестиційних проектів: - Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.04.01. - фінанси, грошовий обіг і кредит.- Київський національний економічний університет, Київ, 2000.
8. Гуцал І.С. Дієвість кредитного механізму в економіці України: Автореф. дис... доктора екон. наук: 08.04.01 / Київський національний економічний університет. – К., 2004. – 30 с.

Олена Акименко

ПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС ТА ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЧЕРНІГІВСЬКОГО РЕГІОНУ

Постановка проблеми. Зрушення, які відбувалися в соціально-економічному комплексі нашої держави за останні п'ятнадцять років, помітно позначилися на рівнях інвестиційної активності в регіонах України та їх інвестиційного розвитку. Відтворювальний процес в Україні, його темпи та ефективність у переважній частині залежать від прибутковості промислового виробництва, що, в свою чергу, слід вважати вірогідним шляхом зростання доходних статей бюджету та успішного виконання соціальних програм. Більшою чи меншою мірою промислове виробництво здійснюється в усіх регіонах України. Але суттєві відмінності регіонів України висувають проблему посилення регіонального підходу до розвитку промисловості в державі.

У Чернігівській області, яка належить до Поліського економічного району і займає 5,3% території країни та зосереджує 2,5% її населення, спостерігається стійка тенденція до поживлення та збільшення обсягу промислової продукції (47% ВВП): у 2001 р. він становив 3288 млн.грн., 2003 р. – 4237 млн.грн., у 2005 р. - 6107 млн.грн. Область забезпечує близько 85% загальноукраїнського виробництва вовняних тканин, 55% шпалер, 40% хімічних волокон та ниток, 17% видобутку нафти; є єдиною в Україні по випуску пожежних машин, кордних тканин, білкової оболонки, обладнання для птахівництва, деяких інших видів обладнання для потреб агропромислового комплексу; займає значний сегмент на вітчизняних ринках пива, тютюнових виробів. Подальший промисловий розвиток регіону потребує здійснення чіткої промислової політики, визначення місця промисловості серед стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різним аспектам ресурсного забезпечення економіки

держави, а саме промислового комплексу присвячені наукові праці вчених-економістів: В.П. Александрової, О.І. Амоші, П.П. Борщевського, Є.І. Бойко, М.П. Бутка, Б.М. Данилишина, С.О. Довгого, М.І. Долішнього, С.І. Дорогунцова, М.А. Козоріз, О.В. Кухленко, В.І. Куценко, А.С. Лисецького, І.І. Лукінова, О.М. Паламарчука, Д.М. Стеченко, М.І. Фащевського, Л.Г. Чернюк та інших [1,2,3,6,7,8,10]. У їх працях також знайшли своє відображення проблеми економічного регулювання інвестиційною діяльністю промислових підприємств. Останнім часом відбувається економічне зростання в промисловості, поліпшення фінансового стану промислових підприємств, зміцнення зв'язків фінансового ринку і промислових підприємств. Тому детальнішого опрацювання потребує аналіз трансформаційних процесів у промисловості окремих регіонів та наслідків для їх соціально-економічного розвитку.

Метою статті є дослідження стану промислового комплексу Чернігівського регіону та виявлення впливу на формування інвестиційної привабливості регіону.

Як свідчать розрахунки, кількість підприємств та місцевих одиниць промислового комплексу становлять 2,8% від загальноукраїнського (таблиця 1). Частка регіону в Україні за валовим регіональним продуктом сягає 1,8% (5162,5 грн. на одну особу), за роздрібним товарооборотом – 1,7% (1340,0 грн. на одну особу), за продукцією сільського господарства – 3,9% (2182,0 грн. на одну особу) [9, с.38-40]. Частка регіону у валовій доданій вартості України зменшилася у порівнянні з 2000 р. (2,2%) і становить у 2005 р. – 1,8%.

Відбувається подальша активізація інвестиційної діяльності промислових підприємств, якщо у 2000 р. інвестиції в основний капітал становили 281,3 млн.грн, у 2003 р. – 439,1 млн.грн., у 2005 р. – 603,3 млн.грн. [9, с.180].

За кількістю інноваційно активних підприємств область посідає 8 місце серед регіонів України. Але якщо у 2000 р. інноваціями у промисловості займалося 73 підприємства, у 2003 р. – 42, то у 2005 лише 24 промислових підприємств, з них тільки 27,3% впроваджували інновації в технологічному процесі [4, с. 8]. Найбільш інноваційно активними були підприємства м. Чернігів, Ніжин, зокрема ВАТ „ЧеЗаРа”, ЗАТ КСК „Чексіл”, ВАТ „Чернігівське „Хімволокно”, ВАТ „Ніжинсільмаш”, ВАТ „Ніжинський механічний завод”. Найбільша кількість нововведень була на підприємствах хімічної промисловості, металургії та обробки металу і машинобудування. Проте не всі промислові підприємства мали можливість займатися інноваційною діяльністю. Вагомим фактором, що її стримував, перш за все, була нестача власних коштів, великі витрати на нововведення, недостатня підтримка держави, високий ризик нововведення.

Таблиця 1.

Промисловий комплекс Чернігівської області в Україні*

Показники	2000	2005	% від 2000 року	% до України
Кількість підприємств та місцевих одиниць	1351	1386	102,5	2,8
з них малих підприємств за законодавством	583	774	132,8	1,7
Частка збиткових промислових підприємств *	667	558	83,7	0,2
Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації, одиниць	73	24	31,5	2,2
Частка інноваційно активних підприємств, % від загальної кількості обстежених підприємств	25,4	9,6	37,7	4,2
Чисельність штатних працівників підприємств, тис. осіб	78,0	67,7	86,7	1,8
з них на малих підприємствах	7,0	7,1	101,4	2,1
Загальний обсяг промислової продукції у фактичних цінах, млн. грн.	2820,3	6107,5	216,5	1,3
Наявність основних засобів на кінець року у фактичних цінах, млн. грн.	4327,1	12351	285,4	1,5
Частка основних засобів промисловості в загальній вартості основних засобів, %	23,1	43,0	53,7	21,1
Ступінь зносу основних засобів промисловості, %	51,09	79,6	155,8	...
Інвестиції в основний капітал у фактичних цінах, млн. грн.	281,3	603,3	214,5	1,3
Рентабельність операційної діяльності промислових підприємств, %	2,8	4,2	150	...
Середньомісячна заробітна плата у промисловості ^{***} , грн.	283,45	788,70	278,3	81,5

* складено за даними управління економіки

** без підприємств

*** дані по промислово-виробничому персоналу

Таблиця 2.

Виробництво найважливіших видів промислової продукції та її питома вага в Україні [9, с.67,103]

Показники	2003		2004		2005	
	Натуральний показник	% до України	Натуральний показник	% до України	Натуральний показник	% до України
Нафта сира, млн.т	0,462	16,5	0,519	17,3	0,553	17,8
Газ природний, млн.м ³	0,132	0,7	0,151	0,7	0,146	0,7
Ковбасні вироби, тис.т	0,987	0,4	1,172	0,35	1,059	0,34
Сири жирні, тис.т	8,9	5,1	11,9	5,3	12,9	4,7
Цукор-пісок, отриманий з цукру-сирцю бурякового, тис.т	55,4	3,8	67,4	3,7	78,7	4,1
Борошно пшеничне, тис.т	29,5	1,0	28,9	0,9	42,6	1,4
Крупи, тис.т	1,4	0,5	5,6	1,6	11,9	3,4
Вироби макаронні, тис.т	8,6	7,8	7,3	7,3	7,4	7,1
Вола натуральна мінеральна, газована, млн.дал.	1,65	25,5	1,9	24,8	2,546	21,4
Напої безалкогольні, млн.дал.	1,7	1,4	1,6	1,1	2,021	1,2
Тканини вовняні, млн.м ²	3,9	75,3	6,9	83,6	6,722	80,9
Взуття, млн.пар	0,512	2,5	0,625	2,8	0,707	3,4
Волокна хімічні, тис.т	9,7	31,6	14,8	40,5	21,7	54,1
Автобуси, шт.	-	-	119	4,6	573	12,3
Електроенергія, млрд. кВт-год	1,083	0,6	1,044	0,6	0,983	0,5

Відсоткова динаміка виробництва разом з натуральним показником найважливіших видів продукції промисловості регіону дає реальну картину їх виробництва, питома вага виробництва автобусів, волокна хімічного, вовняних тканин у 2005 р. порівняно з 2003 р. зростає відповідно до 12,3%, 54,1%, 80,9%. Виробництво цих товарів у цілому в Україні збільшилося.

Випуск промислової продукції у 2005 р. здійснювали 998 підприємств, причому переважна їх більшість зосереджена в обробній промисловості (928 од.), обсяг виробленої ними продукції становив 77,1% від загального в області. У галузевій структурі промислового комплексу пріоритетними є: харчова, паливна, машинобудівна та металообробна, деревообробна, целюлозно-паперова, легка. Помітне місце займає електроенергетична, хімічна та нафтохімічна промисловість.

Динаміка обсягів виробництва, чисельності та продуктивності праці у порівнянні з 1990 роком наведена на рисунку 1. Негативним фактором, що відбувається в промисловому комплексі області, є зменшення чисельності штатних працівників (у 2005 р. – 65258 осіб), переважна більшість яких зосереджена в містах Чернігові (48,5%), Прилуках (11,9%), Ніжині (8%). Але при наявності даного фактора відбувається поступове нарощування промислового виробництва і, відповідно, продуктивності праці.

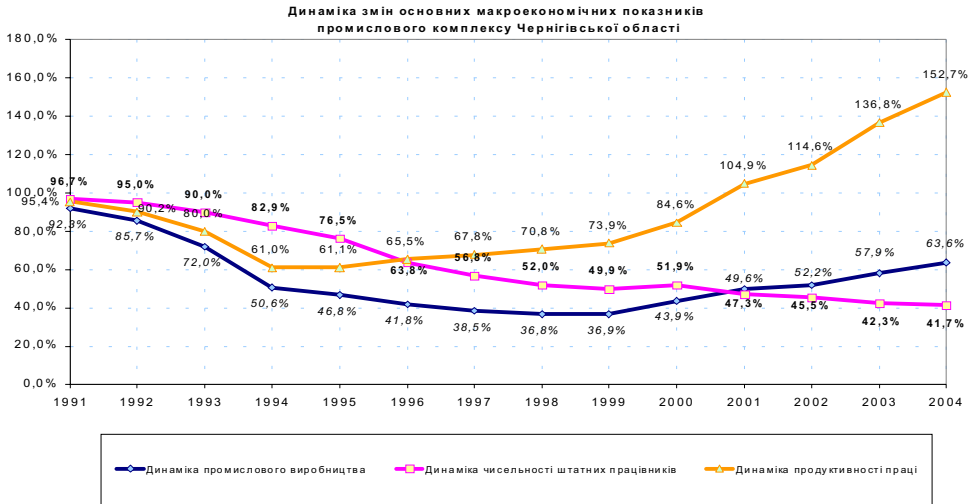

Рис. 1 Динаміка змін основних макроекономічних показників промислового комплексу Чернігівської області

Відбулися суттєві зміни форми власності підприємств, особливо за останні роки. Так, якщо у 2003 р. у промисловості області було 2,4% підприємств державної, 10,0% комунальної, 24,6% приватної, 62,9% колективної форми власності і виробляли відповідно 3,2%, 1,7%, 1,3%, 93,7% промислової продукції, то у 2005 р. 86,7% - приватна, 2,4% - державна та державна корпоративна, 10,9% - комунальна та комунальна корпоративна. Відповідно 96,6% - це продукція, реалізована приватними підприємствами, 2,1% - державними та державно-корпоративними, 1,3% - комунальними. Практично в усіх галузях промисловості почала переважати приватна власність.

Майже половина промислового потенціалу області зосереджена у м. Чернігові, Ніжині, Прилуках: у 2005 р. тут працювало 435 промислових підприємств, на яких була задіяна найбільша чисельність штатних працівників – (44485 осіб), які виготовили 64,3% промислової продукції області, залучили 93,6% прямих іноземних інвестицій, 52,6% інвестицій в основний капітал (рис. 2). Головною проблемою промислового комплексу області є незадовільний стан промислових підприємств (великий рівень зносу), що призводить до втрати обігових коштів, підвищує заборгованість підприємств, звужує внутрішній ринок промислової продукції, сприяє спад інвестиційної активності, обмежує можливості структурної перебудови.

Питома вага територій в обсягах промислового виробництва

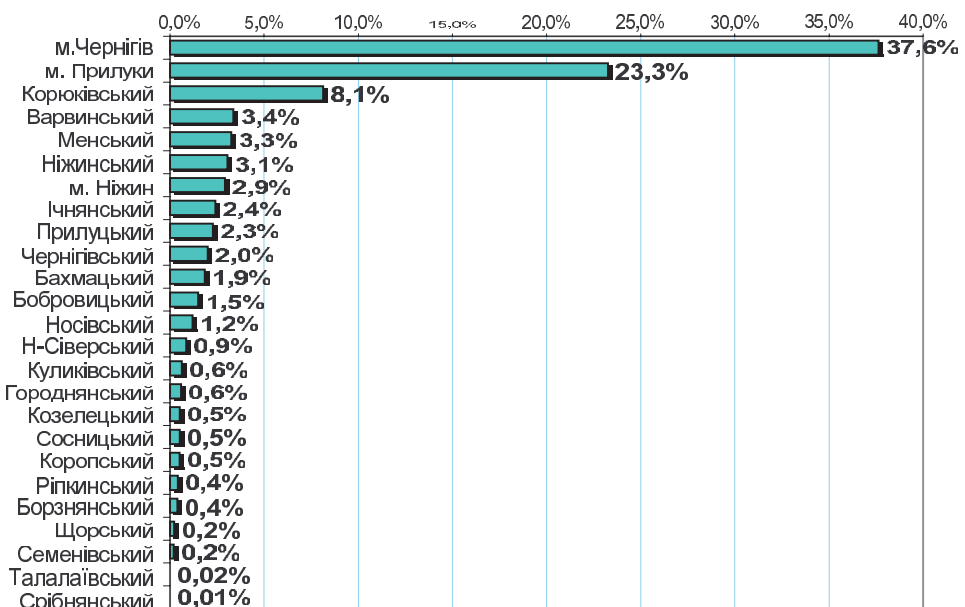

Рис. 2 Питома вага територій в обсязі промислового виробництва

У 2005 р. промисловий комплекс області налічував 17736 промислових підприємств та місцевих одиниць, з них 928 – промислових підприємств, у т.ч. малі підприємства (з них: 7 – добувної, 928 – обробної промисловості, 63 – з виробництва та розподілення електроенергії, газу, води). Було зосереджено основних засобів на 12,4 млрд. грн., а річний обсяг виробництва продукції, робіт, послуг становить 6,1 млрд. грн. (1,9% від загальноукраїнського).

Промислово нерозвинутими залишаються Срібнянський, Талалаївський, Семенівський, Щорський, Городнянський, Козелецький, Коропський, Куликівський, Сосницький райони, де питома вага обсягу промислової продукції становить менше 1% (таблиця 3). Такий рівень розвитку промисловості безпосередньо впливає на економічний стан районів, спричиняє безробіття, гальмування інвестиційної діяльності, сприяє міграційним процесам. Середній рівень безробіття по області – 3,8%, у Варвинському районі воно становило – 8,8%, Городнянському – 11,3%, Куликівському – 7,5%, Менському – 7,4%, Прилуцькому – 6,5%. Найнижчий рівень зареєстрованого безробіття у Бобровицькому – 1,5%, Коропському – 1,9%, Носівському – 2,0% районах. Розподіл промислового виробництва за територіями свідчить, що найбільша концентрація виробництва у м. Чернігові, Прилуках, Корюківському районі. Концентрація ресурсів у обласних центрах, відсутність перспективи для промислового розвитку та працевлаштування населення районів несуть негативні наслідки для розвитку регіону взагалі.

Нерівномірність розвитку районів регіону вимагає продуманої та збалансованої регіональної політики, для якої необхідна статистична інформація, яка б кількісно характеризувала нерівномірність розвитку територій та давала б змогу проаналізувати існуючу ситуацію та відслідковувати результати впровадження комплексу заходів державної політики, об'єднавши зусилля регіональних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та загальнодержавних інституцій.

Регіон має потенційну можливість відродження промислового виробництва, використовуючи власні мінерально-сировинні ресурси, перепрофілюючи виробництва на випуск конкурентоспроможної продукції.

Стратегічною метою розвитку промислового комплексу регіону є створення сучасного промислово-технологічного комплексу, який забезпечуватиме внутрішні потреби країни, регіону, конкурентоспроможний експорт, збільшення наукоємної продукції як основи для інноваційного розвитку економіки, перехід до ресурсозберігаючої та еколого-безпечної моделі розвитку промисловості.

Подальший розвиток промисловості в області є доцільним за рахунок подальшого розвитку середніх підприємств, розширення кооперування з великими підприємствами видобувної та обробної промисловості інших регіонів України, розвитку малого підприємництва та створення об'єднань, на зразок кластерів за участю великих (середніх) та малих підприємств.

Поліпшення фінансового стану підприємств є умовою активізації інвестиційної діяльності самих підприємств, банків і в цілому виробничої сфери. Для накопичення інвестиційних ресурсів необхідно здійснювати першочергові заходи: на найближчі 3-4 роки з метою відновлення дійсної економічної вартості реальних активів розробити методiku і нормативну базу для щоквартальної індексації амортизаційних відрахувань на підприємствах; передбачити порядок формування податкової бази, розширеної внаслідок зростання вартості виробничих фондів підприємств; увести особливий порядок формування використання коштів, що накопичуються в амортизаційних фондах підприємств, з метою жорсткості цільового використання коштів на нестатки капітального ремонту, модернізації і реконструкції виробництва.

Інноваційна активність підприємств вимагає ретельно розробленого механізму стимулювання.

На нашу думку, першочерговими заходами, що сприятимуть відродженню промислового виробництва області, слід зазначити:

- створення умов і максимальне сприяння розвитку підприємств загальнодержавної спеціалізації – хімічного, паливно-енергетичного комплексів, наукоємних галузей машинобудування, деревообробної та целюлозно-паперової промисловості тощо;
- активізація роботи існуючих та введення в дію нових виробництв по випуску сучасних будівельних матеріалів;
- створення умов для відновлення роботи підприємств легкої промисловості, їх

технічного переоснащення, збільшення обсягів виробництва конкурентоспроможних товарів;

- подальший розвиток та розширення асортименту продукції підприємствами харчової промисловості та перероблення сільськогосподарських продуктів на основі розширення співпраці із сільгоспвиробниками з метою забезпечення ефективного використання та поглиблення переробки місцевої сировини;
- стимулювання збільшення обсягів виробництва техніки для потреб агропромислового комплексу з метою забезпечення вирощування, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції;
- створення широкої мережі регіональних сервісних центрів фірмового обслуговування і гарантії ремонту сільгосптехніки на підприємствах галузі та на базі підприємств агропромислового комплексу;
- стимулювання збільшення виробництва конкурентоспроможних товарів та послуг за рахунок ресурсозбереження, впровадження нових технічних і технологічних досягнень, прогресивних структурних змін у виробництві;
- активна підтримка, у т.ч. з боку держави інвестиційної діяльності та стимулювання притоку капітальних вкладень у виробництво;
- стимулювання інвестиційної діяльності, яка здійснюватиметься за рахунок власних коштів підприємств, централізації амортизаційних відрахувань, коштів банківської системи, заощаджень населення, залучення прямих іноземних інвестицій;
- забезпечення державної підтримки інвестицій у конкретні проекти, зокрема інноваційні, та заходи структурної перебудови, підвищення продуктивності праці і максимально ефективного використання ресурсів;
- виділення коштів з державного бюджету для інвестування виробничого будівництва переважно у вигляді довгострокових кредитів;
- збереження науково-технічного та проектного потенціалу і підвищення ефективності його використання для соціально-економічного розвитку регіону;
- створення умов для ширшого використання механізмів іпотеки, лізингу, мікрокредитування, розстрочки платежів тощо для підвищення купівельної спроможності населення та суб'єктів господарювання;
- створення умов для розширення виробництва та продажу продукції вітчизняних підприємств, захист вітчизняного ринку від неконтрольованого ввозу імпортованих товарів;
- створення сприятливого середовища для розвитку малого підприємництва, надання пільгових кредитів суб'єктам підприємницької діяльності, що працюють у пріоритетних напрямках економіки тощо.

Джерела та література:

1. Бутко М.П. Регіональні особливості економічних трансформацій в перехідній економіці. – К.: Знання України, 2005. – 476 с. – Бібліогр.: с. 445-475.
2. Дорогунцов С.І., Данилишин Б.М., Лисецький А.С. і інші. Перспективи економічного розвитку України: Проблеми. Пошук. Впровадження. – К.: РВПС НАН України, 1999. – 179 с.
3. Дорогунцов С.І., Чернюк Л.Г., Борщевський П.П., Данилишин Б.М. Фащевський М.І. Соціально-економічні системи продуктивних сил регіонів України. – К.: „Нічлава”, 2002. – 690 с.
4. Інноваційна діяльність у Чернігівській області. Статистичний збірник. Чернігів, 2005. – 49 с.
5. Інноваційна стратегія українських реформ / Гальчинський А.С., Геєць В.М., Кінах А.К., Семіноженко В.П. – К.: Знання України, 2002. – 336 с.
6. Коваль Я.В., Антоненко І.Я. Регіональна економіка: Навчальний посібник. – К.: ВД “Професіонал”, 2005. – 272 с.
7. Методологічні засади комплексного розвитку і розміщення продуктивних сил регіонів / Б.М. Данилишин, Л.Г. Чернюк, М.І. Фащевський та ін. / НАН України РВПС України. – К., 1998. – 158 с.
8. Регіональні проблеми науково-технічного розвитку / Під кер. С.ІВ. Дорогунцова, С.О. Довгого, Б.М. Данилишина / РВПС України НАН України. – К., 1998. – 188 с.
9. Статистичний щорічник “Чернігівщина – 2005”. – Чернігів, 2005. – 502 с.
10. Стеченко Д.М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: Підручник. – К.: Вікар, 2006. – 396 с.

Таблиця 3.

**Показники промислового розвитку
та зайнятості населення Чернігівського регіону**

Райони регіону	Питома вага обсягу промислової продукції, %		Кількість підприємств	Обсяг інвестицій в основний капітал				Обсяг прямих іноземних інвестицій		Кількість населення			Зареєстроване безробіття	
	2003 р.	2005 р.		млн. грн.	%	тис. дол. США	% до загального обсягу	Середньорічна кількість працездатного населення, тис. осіб	Середньобігова чисельність ігнатованих працівників, тис. осіб	Кількість тис. осіб	%			
Чернігівська область	100,0	100,0	998	1332,9	100,0	94566,99	100,0	278,0	65,26	25,3	3,8			
м. Чернігів	39,4	37,1	407	522,0	39,2	42854,42	45,3	95,3	31,6	3,29	1,7			
м. Ніжин	4,9	2,7	62	22,4	1,7	1970,69	2,1	15,1	5,09	-	-			
м. Прилуки	2,5	24,5	66	154,19	11,6	43703,14	46,2	15,6	7,78	-	-			
Бахмацький	1,8	1,5	26	49,63	3,7	460,30	0,5	11,9	1,7	1,50	5,5			
Бобровицький	0,8	1,4	13	33,77	2,5	-	-	7,6	0,69	0,29	1,5			
Борзнянський	0,5	0,5	28	11,11	0,8	47,00	0,0	8,1	0,85	0,88	4,5			
Варвиський	28,1	0,1	9	30,37	2,3	-	-	4,6	1,3	0,94	8,8			
Городнянський	0,4	0,5	31	11,07	0,8	-	-	7,1	0,77	2,01	11,3			
Ічнянський	1,8	0,5	17	28,33	2,1	50,37	0,1	8,6	1,3	0,64	3,4			
Козелецький	0,3	0,5	29	12,59	0,9	2663,08	2,8	9,2	0,65	0,74	2,6			
Короський	0,6	0,5	23	10,98	0,8	-	-	6,0	0,73	0,27	1,9			
Корюківський	8,2	6,7	30	28,33	2,1	1,8	0,0	8,7	2,07	0,90	5,2			
Куликівський	0,3	0,5	15	3,92	0,3	-	-	3,7	0,37	0,78	7,5			
Менський	1,9	0,8	27	19,50	1,5	1679,75	1,8	8,5	1,12	1,65	7,4			
Ніжинський	2,7	0,8	22	16,03	1,2	-	-	8,1	1,54	1,53	2,3			
Н.-Сверський	0,9	0,8	26	10,33	0,8	-	-	8,1	0,82	0,9	5,1			
Носівський	0,4	0,7	23	32,80	2,5	-	-	5,3	0,84	0,36	2,0			
Прилуцький	1,1	1,1	18	23,77	1,8	-	-	9,2	2,47	3,84	6,5			
Ріпкинський	0,4	0,6	29	36,76	2,8	572,75	0,6	6,2	0,69	0,86	5,1			
Семенівський	0,2	0,2	13	5,17	0,4	-	-	4,5	0,43	0,65	5,9			
Сосницький	0,3	0,5	8	5,54	0,4	-	-	4,5	0,54	0,63	5,3			
Срібнянський	0,1	0,04	12	1,24	0,09	-	-	3,1	0,032	0,41	5,7			
Талівський	0,1	0,04	5	57,92	4,3	-	-	3,3	0,092	0,37	4,6			
Чернігівський	1,8	1,7	42	57,85	4,3	563,69	0,6	10,7	1,11	1,12	3,7			
Щорський	0,5	0,3	17	5,34	0,4	-	-	5,0	0,50	0,66	4,4			